

Innst. S. nr. 177

(2002-2003)

Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen

Dokument nr. 8:76 (2002-2003)

Innstilling fra forsvarskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kjetil Bjørklund og Bjørn Jacobsen om klarere retningslinjer for situasjoner hvor norske soldater stilles under andre lands kommando i internasjonale militæroperasjoner

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Bakgrunn

De seinere årene har Norge vært involvert i flere internasjonale militæroperasjoner. I Afghanistan har norske F-16-fly deltatt i aktive kamphandlinger. Det norske forsvaret blir i økende grad innrettet mot også i fremtiden å delta i internasjonale operasjoner. I disse operasjonene vil det trolig være vanlig at styrker fra forskjellige land blir integrert på et lavere nivå enn tidligere. I stedet for at enkelte land stiller med selvstendige større styrker som for eksempel egne bataljoner, ser man i dag at ulike nasjonale styrker føres sammen på troppsnivå eller enda lavere nivå. I slike situasjoner kan det oppstå særskilte utfordringer knyttet til å ivareta våre internasjonale folkerettslige og juridiske forpliktelser.

Både under NATOs krigføring på Balkan i 1999 og under "Operasjon Enduring Freedom" har det kommet fram kritikk fra blant andre Røde Kors og Amnesty International for brudd på krigens folkerett. Dette har blant annet dreid seg om utvelgelse av bombemål (eks-Jugoslavia), og mot fangebehandling (Afghanistan) og valg av våpentype.

Etter forslagsstillernes oppfatning er det behov for klarere retningslinjer som kan sikre at norske styrker skal følge norske lover og internasjonale forpliktelser, også når de inngår i et annet lands kommandolinje. Særlig kan problemer oppstå når kommandolandet har andre internasjonale forpliktelser enn Norge. Videre er det avgjørende at Norge klargjør på forhånd hvordan en vil løse eventuelle situasjoner hvor det blir kjent at en alliansepartner bryter med internasjonale menneske-

rettighetsforpliktelser. Retningslinjer og prinsipper for dette synes i dag å være for lite klargjort.

For multinasjonale operasjoner gjelder den praksis at hvert land har ansvar for eget personell, og utøver jurisdiksjon over disse. Hvert land påser at deres ansatte følger landets folkerettslige forpliktelser og straffefølger dem som ikke forholder seg til landets lover og forpliktelser. Det er også sedvane at ett land ikke har noe ansvar for hvordan andre land gjennomfører sine operasjoner. Men dersom grunnleggende rettigheter bevisst og systematisk blir satt til side, kan det foreligge en plikt om å trekke seg ut av operasjonen.

Gitt at det ikke foreligger et formelt ansvar å sikre at andre lands styrker opprettholder menneskerettighetene og internasjonal humanitær rett, blir alliansepartnerens eventuelle brudd ikke systematisk rapportert eller dokumentert. Enkelte styrkers manglende vilje til å rapportere hjem overgrep som har skjedd i egne rekker, kan derfor medføre at grove brudd ikke blir dokumentert eller straffeforfulgt i hjemlandet. Norsk militært personell vil kunne komme i en situasjon der de er vitner til brudd på konvensjonene og menneskerettighetene. Dagens praksis resulterer i manglende dokumentasjon fra tjenestestedet og hjem om eventuelle brudd begått av andre, noe som igjen fører til at overordnet og politisk ledelse ikke får tilstrekkelig kunnskap om hvorvidt det foreligger en situasjon der rettigheter blir brutt. Dette gjør det vanskelig for politisk ledelse å vurdere hvorvidt det kan foreligge en situasjon der man plikter å trekke seg ut av en operasjon.

Norge har undertegnet og ratifisert alle konvensjoner tilknyttet krigens folkerett, og internasjonale menneskerettighetsstandarder. Land som deltar i multilaterale operasjoner eller ad-hoc-koalisjoner, vil ofte ha innbyrdes avvikende folkerettslige forpliktelser, eller ulik forståelse av disse forpliktelsene. USA og Frankrike har for eksempel ikke ratifisert tilleggsprotokollene til Genevekonvensjonene. Det er også en rekke avvik i forhold til landminekonvensjonen, den internasjonale straffedomstol og andre nøkkelkonvensjoner. Dette

innebærer en potensiell konflikt når det gis ordre til multinasjonale styrker, og vil kunne bety at norske styrker gjennom et annet lands kommandolinje kan risikere å motta ordre som er i strid med internasjonale forpliktelser.

Genèvekonvensjonens tilleggsprotokoll I av 1977 etablerer prinsippene for metoder og virkemidler i krigføring og for beskyttelse av sivilbefolkningen. I hovedsak er dette sedvanerett og derfor også bindende for land som ikke har ratifisert protokollen. USA har likevel spesifikke restriksjoner mot flere artikler, bl.a. mot artikkel 56 som omhandler beskyttelse av anlegg og installasjoner som innebærer katastrofefare. Artikkelen omfatter for eksempel demninger, kjemiske produktionsanlegg og atomreaktorer. Dette fordi ødeleggelse av slike anlegg vil kunne medføre omfattende tap av sivile liv, noe som vurderes høyere enn den militære gevinsten. Den amerikanske reservasjonen synes begrunnet i en noe utvidet definisjon av hva som utgjør et legitimt militært mål. Det vil derfor kunne oppstå situasjoner der målvalget vil være i strid med norsk lov, men fullt ut legitimt etter amerikansk lov. Spørsmålet vil være hvorvidt eventuelt deltakende nordmenn vil kunne stilles til ansvar for medvirkning ved å etterfølge en ordre der målvalget strider mot norsk lov.

Forslagsstillerne mener at det i nye retningslinjer for avgivelse av styrker til internasjonale operasjoner, bør gis instruks om å innarbeide rutiner for rapportering av mulige brudd på Genèvekonvensjonene og andre folkerettslige forpliktelser i den generelle tilbakerapporteringen fra den norske kontingenten til norske myndigheter. Videre kan det innarbeides rutiner for debrifing av militært personell ved hjemkomst, der det fokuseres særlig på mulige brudd som har blitt bevitnet. Retningslinjene bør videre klargjøre hvilke våpentyper som det finnes norske eller internasjonale begrensninger for bruken av (bl.a. klasebomber og landminer). Videre anmodes det om at det blir presisert at alle norske styrker blir orientert om Norges internasjonale forpliktelser og eventuelle restriksjoner forut for utreise. Det bør også presiseres at norske styrker må ta særlig hensyn til Genèvekonvensjonens tilleggsprotokoll I, artiklene 50 (definisjon av sivile og sivilbefolkning), 51 (beskyttelse av sivilbefolkningen), 52 (beskyttelse av sivile eiendeler/gjenstander), 53 (beskyttelse av kulturverdier), 54 (beskyttelse av uunnværlige gjenstander for sivilbefolkningens overlevelse) og 57 (forholdsregler forut for angrep).

I nye retningslinjer for styrkeavgivelse bør det også legges føringer for hva Norge skal ha med i avtaler om styrkebidrag med andre land, for eksempel presiseringer for hvilke artikler i tilleggsprotokollen til Genèvekonvensjonen man mener bør framheves spesielt.

Et forhold som det også er behov for å avklare, er når Norge påtar seg det juridiske ansvaret som tilfangetakende makt. I dag er det uklart om dette gjelder i tilfeller der nordmenn gjennomfører en arrestasjon, eller om det kun er i de tilfeller der Norge er ansvarlig for å drive en fangeleir.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide klarere retningslinjer for norsk deltakelse i internasjonale militær-

operasjoner, med sikte på en styrket ivaretagelse av våre folkerettslige forpliktelser i situasjoner hvor norske soldater stilles under annet lands kommando, eller opptrer i en internasjonalt sammensatt styrke."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunnar Halvorsen, Leif Lund og lederen Marit Nybakk, fra Høyre, Bjørn Hernæs og Åge Konradsen, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold og Per Ove Width, fra Sosialistisk Venstreparti, Kjetil Bjørklund, fra Kristelig Folkeparti, Åse Wisløff Nilssen, og fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, viser til vedlagte brev til forsvarskomiteen fra Forsvarsdepartementet v/ statsråden, datert 25. mars 2003.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, deler departementets syn om at dagens system og gjeldende retningslinjer og rutiner ivaretar de forhold som er tatt opp i forslaget.

Flertallet viser til at statsråd Kristin Krohn Devold i sitt brev til komiteen av 25. mars 2003, fastslår at:

"Norske styrker er underlagt norsk lovgivning, norske folkerettslige forpliktelser og norsk jurisdiksjon uansett hvor i verden de opererer. Norske soldater blir heller aldri fullstendig underlagt utenlandsk kommando. Når norske styrker overføres NATO-kommando eller som i operasjon Enduring Freedom amerikansk kommando, er det kun kommandomyndighet vedrørende operative spørsmål som overføres. Disiplinærmyndighet og administrativ kontroll beholdes alltid på norske hender.

Når operativ kommando overføres til utenlandsk styrkesjef, er prosedyren at det alltid tas forbehold om at norske styrker ikke kan brukes på en måte som kan være i strid med norsk lov eller norske folkerettslige forpliktelser. Ytterligere vilkår og begrensninger vil også etter omstendighetene oppstilles."

Flertallet legger vekt på at norske styrker er underlagt norsk lovgivning, norske folkerettslige forpliktelser og norsk jurisdiksjon uansett hvor i verden de opererer.

Flertallet viser òg til at når operativ kommando overføres til utenlandsk styrkesjef, er prosedyren at det alltid tas forbehold om at norske styrker ikke kan brukes på en måte som kan være i strid med norsk lov eller norske folkerettslige forpliktelser. Ytterligere vilkår og begrensninger vil også etter omstendighetene i det enkelte tilfelle kunne fastlegges.

De enkelte regler for maktbruk mv. for den enkelte operasjon, gjennomgås av norske myndigheter for å sikre at reglene er i samsvar med norsk rett og norske internasjonale forpliktelser. Dernest utarbeides og fastsettes nasjonale regler som sikrer at norsk policy og forpliktelser ivaretas. Disse reglene som norske styrker er pålagt å følge på alle nivå og til enhver tid, benevnes for engasjementsregler (*Rules of Engagement*, forkortet ROE).

Flertallet viser til at instruksjoner og retningslinjer vil fremgå av de skriftlige dokumenter som produseres i forbindelse med hver enkelt operasjon, herunder norske vilkår som settes i forbindelse med meldinger om kommandooverføring, og dokumentene relatert til de nasjonalt fastsatte ROE.

Flertallet mener at gjeldende retningslinjer for norsk deltakelse i internasjonale militæroperasjoner, hvor norske soldater stilles under annet lands kommando eller opptre i en internasjonalt sammensatt styrke, er klare og ivaretar våre folkerettslige forpliktelser. Flertallet mener derfor at det ikke er behov for å utarbeide nye retningslinjer.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg at forsvarsministeren mener at det i dag ikke er behov for å styrke ivaretagelsen av Norges internasjonale forpliktelser under deltakelse i internasjonale operasjoner. Dette medlem har videre merket seg de rutiner og formaliteter som forsvarsministeren viser til, men mener at en burde ha ambisjoner om enda bedre rutiner på dette området for i enda større grad å sikre at våre forpliktelser ivaretas, og til at Norge bidrar til at ikke våre allierte undergraver internasjonal lov. Dette medlem viser til at det både fra media og organisasjoner som Røde Kors og Amnesty International har framkommet kritikk for brudd mot krigens folkerett under Operation Enduring Freedom i Afghanistan som Norge deltar i, særlig knyttet til behandlingen av tilfangetatte. Dette medlem understreker betydningen av at Norge ikke bare ivaretar våre egne forpliktelser, men også bidrar aktivt til at alliansepartnere viser respekt for internasjonal lov. Dette medlem mener at det er behov for i større grad å klargjøre på forhånd før en går inn i en internasjonal operasjon, hvordan en vil løse eventuelle situasjoner hvor det blir kjent at en alliansepartner bryter med internasjonale menneskerettsforpliktelser og forpliktelser i forhold til krigens folkerett. Retningslinjer og prinsipper for dette synes i dag å være lite klargjort, og det framkommer etter dette medlems oppfatning heller ikke av forsvarsministerens kommentarer til Dokument nr. 8:76 (2002-2003) at dette er tilstrekkelig ivaretatt i dagens retningslinjer. Det synes også å være behov for å få klargjort om det foreligger en plikt til å trekke seg ut av en operasjon dersom samarbeidspartnere i denne bevisst og systematisk blir satt til side. Dette medlem har merket seg at forsvarssjefens 10. soldatregel innebærer plikt til å rapportere overtredelser av krigens lov til overordnede, men mener at det er behov for å sikre at slik informasjon systematisk samles inn og rapporteres videre. En måte å sikre slik rapportering på ville være å innføre klarere retningslinjer for debriefing av militært personell ved hjemkomst, der det fokuseres på om mulige brudd på menneskerettigheter og krigens folkerett er bevitnet.

Dette medlem viser til at forsvarsministeren i sitt svar til komiteen skriver:

"Jeg vil også vise til at rutiner for debriefing av alt militært personell ved hjemkomst har eksistert i lengre tid. Under debriefing vil det være god anledning til også å fokusere på mulige brudd som er bevitnet."

Dette medlem mener at dette ikke er tilstrekkelig, og at det at det foreligger en "god anledning" ikke i seg selv sikrer at dette blir ivaretatt.

Dette medlem viser til at det selv om norske soldater i den aktuelle situasjonen i Afghanistan ikke er utrustet til å ta fanger, også er behov for å avklare når Norge påtar seg det juridiske ansvaret som tilfangetakende makt, og at det i dag er klart om dette gjelder i tilfeller der nordmenn gjennomfører en arrestasjon, eller om det kun er i de tilfeller der Norge er ansvarlig for å drive en fangeleir. Dette medlem viser i denne sammenheng til at det er reist betydelige innvendinger internasjonalt mot den måten krigsfanger er blitt behandlet på under Operation Enduring Freedom hvor Norge deltar, og at det er tvilsomt om de norske kravene om en human behandling og rettferdig rettergang for de fangene som er tatt i Afghanistan, fullt ut ivaretas av våre allierte i dag. Dette medlem viser i denne sammenheng til at USA ikke har godtatt at disse fangene skal kategoriseres som krigsfanger etter Genèvekonvensjonens bestemmelser.

Dette medlem har merket seg samarbeidsavtalen mellom Forsvaret og Norges Røde Kors om opplæring i krigens folkerett som ble inngått for kort tid siden, og mener dette vil innebære en god mulighet for å styrke norsk oppfølging av dette.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Stortinget ber Regjeringen utarbeide klarere retningslinjer for norsk deltakelse i internasjonale militæroperasjoner, med sikte på en styrket ivaretagelse av våre folkerettslige forpliktelser i situasjoner hvor norske soldater stilles under annet lands kommando, eller opptre i en internasjonalt sammensatt styrke.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og det som står foran, og rår Stortinget til å til å fatte slikt

vedtak:

Dokument nr. 8:76 (2002-2003) - forslag fra stortingsrepresentantene Kjetil Bjørklund og Bjørn Jacobsen om klarere retningslinjer for situasjoner hvor norske soldater stilles under andre lands kommando i internasjonale militæroperasjoner - vedlegges protokollen.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 3. april 2003

Marit Nybakk
leder

Per Roar Bredvold
ordfører

Bjørn Hernæs
sekretær

Vedlegg

Brev fra Forsvarsdepartementet v/statsråden til forsvarskomiteen, datert 25. mars 2003

Vedrørende behandling av Dok 8:76 (2002-2003)

Jeg viser til brev av 6. mars 2003 fra Forsvarskomiteen til Forsvarsdepartementet om ovennevnte.

Forslagsstillerne fremmer i ovennevnte dokument forslag om at Stortinget ber Regjeringen utarbeide klarere retningslinjer for norsk deltakelse i internasjonale militæroperasjoner, med sikte på en styrket ivaretagelse av våre folkerettslige forpliktelser i situasjoner hvor norske soldater stilles under annet lands kommando, eller opptrer i en internasjonalt sammensatt styrke.

Forslaget og premissene for dette, som berører flere viktige forhold, indikerer at dagens retningslinjer og ordninger ikke er klare nok, med påfølgende risiko for at norsk lov og norske internasjonale forpliktelser ikke tilstrekkelig ivaretas i internasjonale operasjoner. Det er jeg ikke enig i.

Dagens system og gjeldende retningslinjer og rutiner ivaretar etter mitt syn nettopp de forhold som forslagsstillerne er opptatt av, og er etter min oppfatning tilstrekkelig klare og sikrer en fullgod ivaretagelse av norske folkerettslige forpliktelser.

Etter min vurdering er det derfor ikke behov for å utarbeide nye retningslinjer for norsk deltakelse i internasjonale militæroperasjoner.

De problemstillingene som forslagsstillerne tar opp, representerer alle aspekter ved rettslig interoperabilitet (*legal interoperability*) ved deltakelse i utenlandsoperasjoner. Det er et saksfelt som Forsvarsdepartementet og Forsvaret har hatt fokus på i lang tid.

Innen NATO er disse spørsmålene velkjente, og har vært håndtert i en årrekke. Også gjennom FN-operasjoner er dette noe Forsvaret har forholdt seg til i over femti år. De spørsmålsstillingene som tas opp, er etter min vurdering allerede løst. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor.

Men jeg vil likevel fremheve at det er all grunn til å ha konstant fokus på de avveininger som må gjøres når flere land deltar i fellesoperasjoner. Å sikre at krig eller væpnet konflikt føres innenfor rammene av internasjonal humanitær rett og internasjonale menneskerettigheter, er en overordnet målsetting for Forsvarsdepartementet og Forsvaret.

Forslagsstillerne uttaler at utviklingen går i retning av at nasjonale styrker føres sammen på stadig lavere nivå (troppsnivå eller enda lavere nivå). Det er neppe en helt riktig beskrivelse: når det gjelder regulære hærstyrker, går utviklingen tvert om i retning av at ulike lands styrkebidrag ikke bør integreres på lavere nivå enn bataljons-nivået.

Dette betyr imidlertid ikke at problemene knyttet til rettslig interoperabilitet er blitt vesentlig færre. Deltakelse i flernasjonale operasjoner vil nesten alltid innebære at ulike land har ulike folkerettslige forpliktelser, eller ulik tolkning av de samme forpliktelsene.

Norske styrker er underlagt norsk lovgivning, norske folkerettslige forpliktelser og norsk jurisdiksjon uan-

sett hvor i verden de opererer. Norske soldater blir heller aldri fullstendig underlagt utenlandsk kommando. Når norske styrker overføres NATO-kommando eller som i operasjon *Enduring Freedom* amerikansk kommando, er det kun kommandomyndighet vedrørende operative spørsmål som overføres. Disiplinærmyndighet og administrativ kontroll beholdes alltid på norske hender.

Når operativ kommando overføres til utenlandsk styrkesjef, er prosedyren at det alltid tas forbehold om at norske styrker ikke kan brukes på en måte som kan være i strid med norsk lov eller norske folkerettslige forpliktelser. Ytterligere vilkår og begrensninger vil også etter omstendighetene oppstilles.

For å følge opp dette er det vanlig - slik vi har sett på Balkan, i Afghanistan og i Kirgisistan - at det sammen med de norske styrkene også deployeres en nasjonal kontingentsjef som ikke er underlagt fremmed kommando. Nasjonal kontingentsjef har et selvstendig ansvar for å monitorere situasjonen uavhengig av de rapporter vedkommende måtte få fra de norske avdelingene.

Dernest utarbeides nasjonale regler for hver enkelt misjon som skal sikre at norsk policy og forpliktelser ivaretas. De benevnes ofte engasjementsregler (*Rules of Engagement*, forkortet ROE). Disse regler for maktbruk mv. gjennomgås og fastsettes av norske myndigheter for å forsikre oss om at reglene er i samsvar med norsk rett og norske internasjonale forpliktelser.

Norske styrker er godt trent i å opptre i samsvar med norske internasjonale forpliktelser, og ofte vil vi - i tillegg til en nasjonal kontingentsjef utenfor kommandokjeden - ha norsk personell i kommandokjeden med særlig ansvar for å sikre at norske styrker ikke gis eller gjennomfører oppdrag som innebærer brudd på norske forpliktelser.

Jeg deler forslagsstillerne formelle utgangspunkt om at hvert land har ansvar for eget personell, og det enkelte land ikke har formelt ansvar for hvordan andre land gjennomfører sine operasjoner. Men det formelle utgangspunkt må modifiseres når det gjelder rapportering av eventuelle overgrep som andre lands styrker begår;

I felles artikkel 1 i Genèvekonvensjonene heter det at de kontraherende parter "forplikter seg til å respektere og sikre respekt for" konvensjonene. Å "sikre respekt for" konvensjonene kan etter omstendighetene gi en handleplikt for både å forhindre og i ettertid rapportere om overgrep begått av andre lands personell. Videre er det i henhold til første tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene artikkel 87 nr. 1 en klar forpliktelse til "å hindre og om nødvendig å bekjempe og melde fra til kompetente myndigheter om brudd på Konvensjonene og denne Protokoll".

I de nasjonalt fastsatte "soldatreglene", som er å anse som bindende instruksjoner fra Forsvarssjefen til alt norsk militært personell, lyder den 10. soldatregel slik: "*Gjør*

ditt beste for å avverge brudd på krigens lover. Adlyd ikke ordre som krenker disse regler. Rapporter overtredelser til overordnede." Disse bestemmelsene gjelder også for norske styrker som eventuelt skulle være vitne til at andre lands soldater bryter den internasjonale humanitærretten.

Enhver rapportering vil skje gjennom den ordinære kommandokjeden. Dette innebærer at for rapportering fra utlandet vil informasjonen fra den enkelte soldat og dennes overordnede gå via National Contingent Commander (NCC) til Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) og videre til Forsvarets overkommando (FO) og Forsvarsdepartementet (FD). Ved rapportering etter hjemkomst vil dette normalt skje via hjemmeavdeling og deretter kommandoveien videre til FO og FD.

Min kjennskap til de norske styrkene og den opplæring de får i krigens folkerett og menneskerettigheter gjør meg trygg på at alvorlige overgrep ville ha blitt rapportert.

Alt som rapporteres vil av de ulike ledd i kommandokjeden bli underlagt en vurdering av hendelsen karakter og betydning. Rapportering av mulige brudd på krigens folkerett og menneskerettigheter vil være av en slik karakter at informasjonen vil bli forelagt norske myndigheter.

Jeg deler derfor ikke påstander om at alliansepartneres eventuelle brudd på grunnleggende regler og rettigheter ikke vil bli systematisk rapportert eller dokumentert, påstander om at overordnet og politisk ledelse ikke vil få tilstrekkelig kunnskap om hvorvidt det foreligger en situasjon der rettigheter blir brutt, samt påstander om at dagens rapporteringsrutiner er uklare. Men rapportering forutsetter naturligvis at norske styrker faktisk får tilstrekkelig kjennskap til overgrep.

Jeg vil også vise til at rutiner for debriefing av alt militært personell ved hjemkomst har eksistert i lengre tid. Under debriefingen vil det være god anledning til også å fokusere på mulige brudd som er blitt bevitnet.

Forsvaret er meget oppmerksom på slike forhold også av helsemessige årsaker, fordi man har tidligere erfaring - særlig fra deltakelse i internasjonale fredsbevarende operasjoner, blant annet i Libanon (UNIFIL) - med at det å ha vært vitne til overgrep uten å kunne gripe inn og forhindre slike, har for enkelte soldaters vedkommende vært medvirkende til alvorlige lidelser (post-traumatisk stressyndrom).

Forslagsstillerne anmoder om at det blir presisert at alle norske styrker blir orientert om Norges internasjonale forpliktelser og eventuelle restriksjoner forut for utreise. Dette gjøres i dag.

I tillegg vil jeg understreke at alle norske soldater får generell opplæring i internasjonal humanitær rett, herunder om norske internasjonale forpliktelser som kan skille seg fra andre lands forpliktelser. Utdanningen skjer både separat og ved at folkerettsfaget inngår som elementer i andre militære fag. For eksempel inngår krigsfangetjeneste som en integrert del av øvelser for befal og mannskaper. I sin praktiske og teoretiske utdanning samarbeider Forsvaret med eksterne aktører, for eksempel Norges Røde Kors.

Norske soldater forholder seg til norske regler og handler i samsvar med nasjonal opplæring og trening innen krigens folkerett. Forslagsstillerne tar opp at det er behov for å avklare forhold knyttet til ansvar ved tilfangetakelse av personell. Jeg vil i den forbindelse poengtere følgende:

I forhold til operasjon *Enduring Freedom* i Afghanistan, har jeg ved flere anledninger offentlig uttalt at de norske styrkene som opererte i Afghanistan, verken var oppsatt eller utrustet til å ta fanger. Fordi våre styrker ikke kunne tåle nødvendig kontroll over slike personer, ville de måtte overlates til amerikanske styrker. Norge var i den forbindelse i samme situasjon som en rekke andre koalisjonspartnere, og denne realitet ville verken representere et brudd på norsk utleveringslov eller norske folkerettslige forpliktelser.

Norske myndigheter la i den forbindelse også vekt på at både Norge og USA er part i tredje Genèvekonvensjon. Selv om USA ikke er part i tilleggsprotokollene til Genève-konvensjonene, vil de likevel være bundet av reglene: Tilleggsprotokollene inneholder en rekke grunnleggende humanitærrettslige prinsipper hvorav mange må anses som sedvanerettslige regler som alle stater er bundet av. Jeg har videre gitt klart uttrykk for at dersom norske myndigheter ikke blir tilstrekkelig forsikret om at behandlingen av fanger skjer på den måten Norge anser dem berettiget til, vil dette måtte tas opp i det konkrete tilfelle i kontakt mellom myndighetene i Norge og USA.

Norsk syn er at de som er tatt til fange av allierte styrker under krigen i Afghanistan skal behandles human og få en rettferdig rettergang, uansett hvilken bakgrunn de har eller hvilke handlinger de måtte ha begått.

Norske myndigheter har dessuten tatt til orde for, også direkte overfor USA, at aktuelle personer som pågripes skal behandles som krigsfanger inntil deres status er endelig bestemt ved en amerikansk domstol. Norge har hele tiden understreket at grunnleggende rettsprinsipper må gjelde, også for saker som eventuelt føres for amerikanske militærdomstoler. Vi har lagt vekt på at fangene ikke bør holdes internert på ubestemt tid, uten at det er tatt ut tiltale, uten at de er gitt tilgang til forsvarer og uten at det er satt noen dato for retts sak.

Når det gjelder definisjonen av militære mål i artikkel 52 i første tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene, er det ingen tvil om at denne gir uttrykk for sedvanerett som alle stater er bundet av. Det er ikke aktuelt for Norge å delta i militære operasjoner som legger til grunn en annen definisjon. Norske soldater vil ikke etterfølge ordre der målvalget strider mot norsk lov. Også i forhold til en rekke av de øvrige bestemmelser i første tilleggsprotokoll som forslagsstillerne referer til, gjelder at disse gir uttrykk for sedvanerett som alle stater er bundet av.

For øvrig vil jeg understreke viktigheten av at de konkrete maktanvendelsesregler som ligger til grunn for deltakende nasjoner, er tilstrekkelig kvalitetssikret opp mot øvrige folkerettslige prinsipper og bestemmelser som tar sikte på så langt mulig å beskytte sivilbefolkningen og sivile objekter. Dette er et nasjonalt ansvar som jeg tar meget alvorlig. Andre koalisjonspartnere

vil være kjent med at Norge er forpliktet av bestemmelsene i første tilleggsprotokoll.

Forslagsstillerne anfører at det bør presiseres at norske styrker må ta særlig hensyn til enkelte av de viktigste bestemmelsene i denne protokollen. Dette gjøres i dag gjennom vektleggingen av de ulike bestemmelser i utdanning, trening og orienteringer forut for utreise.

I lys av ovennevnte mener jeg at norske folkerettslige forpliktelser ivaretas på en god måte ved deltakelse i internasjonale militæroperasjoner, og at det ikke er behov for å utarbeide endringer i forhold til gjeldende prinsipper og ordninger.

I brevet fra komiteen anmodes det, foruten synspunkter til forslaget, om en oversikt over og kopi av de instruksverker og retningslinjer som pr. i dag er gjeldende. Det foreligger ikke et instruksverk eller retningslinjer hvor ovennevnte forhold er gitt en samlet fremstilling. Instruksverker og retningslinjer vil ellers fremgå av de skriftlige dokumenter som produseres i forbindelse med hver enkelt operasjon, herunder norske vilkår som settes i forbindelse med meldinger om kommando-overføring, og dokumentene relatert til de nasjonalt fastsatte ROE. I begge tilfeller vil dokumentene gjennomgående være høyt sikkerhetsgradert.

